

Upprättad av:
Denada Limani
Miljö- och hälsoskyddsinspektör
2026-02-09

Samlad tillsynsplan för alkohol och tobaksområdet samt receptfria läkemedel 2026–2028

Innehåll

Kommunens och nämndens ansvar	3
Alkohol	4

Folköl	8
Tobak och liknande produkter	9
Tillsyn av rökfria miljöer	12
Tobaksfria nikotinprodukter	13
Vissa receptfria läkemedel	15
Översikt över planerad tillsyn	17

1) Kommunens och nämndens ansvar

Ansvarig nämnd ska upprätta en tillsynsplan och bedriva tillsyn enligt Alkohollagen (2010: 1622), lag om tobak och liknande produkter (2018: 2088), lag om tobaksfria nikotinprodukter (2022: 1257) samt lag om handel med vissa receptfria läkemedel (2009: 730).

Tillsynen genomförs enligt den plan som fastställs av nämnden och ska ge stöd för prioriteringar, uppföljning och ett effektivt resursutnyttjande.

Nämndens uppdrag innebär i huvudsak yttre och inre tillsyn samt kontroll av verksamheterna med tillstånd, utfärda tillsynsprotokoll, handläggning av tillståndsansökningarna och anmälningar, remisser, information och rådgivning till verksamheter, handläggning av klagomål och liknande ärenden, kontrollköp, meddela föreläggande, förbud, erinran, varningar och återkallelse av tillstånd samt upprätta polisanmälan vid misstanke om brott.

Samtliga ärenden registreras i kommunens ärendehanteringssystem Vision.

2) Alkohol

Tillsyn enligt Alkohollagen (2010: 1622)

Alkohollagen är en skyddslagstiftning som syftar till att minska alkoholens skadeverkningar. Hänsyn till folkhälsan väger tyngre än företagsekonomiska eller näringspolitiska intressen. För att få servera alkohol krävs därför att verksamheten uppfyller lagens krav. Bestämmelser finns även för servering och detaljhandel med folköl.

"Kommunen och Polismyndigheten har tillsyn över efterlevnad av de bestämmelser som gäller för alkoholdrycker och alkoholdrycksliknande preparat" alkohollagen (2010: 1622), 9 kap 2 §.

Folkhälsomyndigheten och Länsstyrelsen har tillsyn över kommunernas arbete inom länet. Länsstyrelsen ska även ge kommunerna stöd och rådgivning.

Syfte

Syftet med tillsynen är att förebygga och åtgärda brister vid servering av alkoholdrycker och försäljning av folköl samt att motverka att barn och unga får tillgång till alkohol i för tidig ålder. Tillsynsplanen ska skapa struktur i arbetet och bidra till tydliga, mätbara och uppföljningsbara mål.

Serveringstillstånd

Servering av spritdrycker, vin, andra jästa alkoholdrycker, starköl och alkoholdrycksliknande preparat får endast bedrivas av den som har giltigt serveringstillstånd. Enligt Alkohollagen ska serveringen ske på ett sådant sätt att ordning och nykterhet upprätthålls och att risken för skador minimeras. Lagen innehåller även bestämmelser om åldersgränser som ett särskilt skydd för barn och unga.

De krav som ställs för att beviljas tillstånd ska vara uppfyllda under hela tillståndsperioden. Dessa principer ligger till grund för kommunens tillsyn av tillståndshavare. Tillsynen omfattar förebyggande arbete samt inre och yttre tillsyn.

Tillsyn av serveringstillstånd

Kommunens tillsynsarbete delas in i tre huvudområden: förebyggande tillsyn, inre tillsyn och yttre tillsyn.

Förebyggande tillsyn

För att skapa en god grund för dialog, förståelse och samarbete mellan kommun och tillståndshavare sker den förebyggande tillsynen genom information, rådgivning och utbildning.

Den förebyggande tillsynen i kommunen bedrivs bland annat genom:

- Att digital utbildning erbjuds verksamheter.
- Att en löpande dialog förs med berörda aktörer.
- Att information om bestämmelser i alkohollagstiftningen hålls uppdaterad på kommunens webbplats och är lätt tillgänglig för både krögare och allmänhet.
- Att handläggare är tillgängliga för rådgivning, samtal och besök.

Inre tillsyn

Den inre tillsynen innebär främst administrativt arbete i form av kontroll och uppföljning gällande tillståndshavarnas personliga och ekonomiska förhållanden.

Arbetet sker ofta i samverkan med andra myndigheter såsom Polismyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

Uppgifter kan inhämtas både om företaget och om personer med betydande inflytande (PBI), samt om deras övriga engagemang i verksamheter. Ett ärende kan även initieras när misstanke uppstår utifrån iakttagelser som gjorts vid den yttre tillsynen.

Den inre tillsynen innefattar även en fortlöpande bevakning av restaurangernas marknadsföring på hemsidor, Facebook och övriga annonser under hela året.

Den inre tillsynen i kommunen bedrivs bland annat genom att:

- Tillståndshavare med stadigvarande serveringstillstånd samt personer med betydande inflytande i verksamheten följs upp årligen genom remisser till berörda myndigheter. Särskild uppmärksamhet riktas mot personliga och ekonomiska förhållanden samt lämplighet.

- Rapporter från ordningsvakter och Polisen följs upp löpande och används som underlag för prioritering av tillsynsinsatser.
- Restaurangrapporter granskas årligen för att bedöma rimligheten i redovisade inköp och försäljningsvolym.

Yttre tillsyn

Yttre tillsyn avser den tillsyn som sker ute på serveringsställen i syfte att följa upp att verksamheten bedrivs enligt alkohollagens bestämmelser. Den yttre tillsynen kan ske enskilt av kommunen eller om möjligt i samverkan med andra myndigheter. Den yttre tillsynen genomförs årligen av kommunens handläggare utifrån fastställd tillsynsplan.

Tillsynen fokuserar på de största riskerna och vidtar de åtgärder som är nödvändiga så att de avvikelser som upptäckts vid kontrollen åtgärdas inom utsatt tid. Om brister upptäcks ska nödvändiga åtgärder vidtas så att avvikelser rättas till inom angiven tid.

Vid tillsynsbesök kontrolleras bland annat:

- Att en trygg miljö råder och att berusningsnivån inte är för hög.
- Att alkohol inte lämnas ut till personer under tillåten ålder.
- Att kravet på matservering uppfylls.
- Att utsedd serveringsansvarig finns närvarande.
- Att serverat sortiment stämmer överens med tillståndet.
- Att gäster erbjuds alkoholfria alternativ.
- Att personal som serverar alkohol har korrekt koppling till verksamheten.
- Att marknadsföring sker med måttfullhet.
- Att servering endast sker under tillåtna tider.
- Att särskilda villkor i tillståndet följs.
- Att regler kring var alkohol får förvaras och förtäras efterlevs.

Samordnad tillsyn

Tillsyn kan genomföras i samverkan med andra myndigheter, exempelvis Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten, Räddningstjänsten eller andra berörda aktörer. Samordnade insatser är särskilt lämpliga vid evenemang som bedöms medföra förhöjd risk, till exempel marknader, festivaler, julbord eller större konserter.

Med samordnad tillsyn menas att flera myndigheter gemensamt planerar och genomför kontrollen utifrån respektive ansvarsområde och tillämplig lagstiftning.

Vid dessa insatser ansvarar myndigheterna bland annat för följande områden:

- Räddningstjänsten hanterar brandskydd, exempelvis utrymningsvägar och systematiskt brandskyddsarbete (SBA).
- Miljö- och byggnämnden ansvarar för frågor som rör livsmedel, hälsoskydd och ventilation.
- Skatteverket kontrollerar bokföring, kassaregister och personalliggare
- Polismyndigheten utövar tillsyn över ordning och nykterhet i likhet med kommunen.
- Kronofogdemyndigheten kan bistå med uppgifter kopplade till verksamhetsutövarens ekonomiska förhållanden.

Prioritering av tillsynsobjekt

För att använda tillsynsresurserna effektivt delas verksamheterna in i olika prioriteringsnivåer. Klassificeringen baseras på verksamhetens karaktär och tidigare erfarenheter av tillsyn.

Mycket hög prioritet

- Nöjesverksamheter såsom nattklubbar, pubar eller restauranger med begränsat matutbud och hög alkoholförsäljning.
- Återkommande ordningsstörningar.
- Upprepade brister eller överträdelser av alkohollagen.
- Verksamheter som tidigare tilldelats varning.
- Sena serveringstider.
- Tillfälliga arrangemang.

Hög prioritet

- Verksamheter som främst riktar sig till unga vuxna.
- Tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten.
- Restauranger med betydande alkoholförsäljning.
- Tillfälligt eller periodvis nöjesutbud.
- Mindre allvarliga brister som förekommit under de senaste tre åren.

Låg prioritet

- Verksamheter med låg alkoholförsäljning.
- Avsaknad av nöjesutbud.

- Inga kända ordningsstörningar.

Mycket låg prioritet

- Servering som enbart sker till slutna sällskap där inga ordningsproblem är kända.

Planerad tillsyn 2026

Samtliga verksamheter med serveringstillstånd ska erbjudas både yttre och inre tillsyn under året. För stadigvarande tillståndshavare som beviljas tillfälliga tillstånd under perioden planeras ingen separat inre tillsyn.

Förebyggande tillsyn

Kommunen avser att utveckla eller införa en digital lösning för att erbjuda verksamheterna utbildning i ansvarsfull alkoholservering.

Yttre tillsyn

Vid den yttre tillsynen kommer särskilt fokus att läggas på prissättning och utbud av alkoholfria alternativ i relation till alkoholhaltiga drycker.

Inre tillsyn

Den inre tillsynen kommer främst att omfatta uppföljning av personlig lämplighet genom remisser till Polismyndigheten. Därutöver sker löpande genomgång av rapporter från ordningsvakter som underlag för prioritering och vidare tillsyn.

3) Folköl

Tillsyn över detaljhandel med öl

”Öl med en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent benämns folköl och öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent benämns starköl” alkohollagen (2010: 1622) 1 kap 6 §.

Den som bedriver detaljhandel eller servering av folköl är skyldig att anmäla verksamheten till kommunen. Verksamhetsutövaren ska även bedriva egenkontroll och ha ett egenkontrollprogram som är anpassat till verksamheten.

Kommunen ska genomföra tillsyn av varje försäljnings- eller serveringsställe som hanterar folköl minst en gång per år. Vid tillsynsbesöket kontrolleras bland annat skyltning om åldersgräns, egenkontrollprogram, marknadsföring, lokalens utformning samt förekomst av matutbud där detta krävs.

Planerad tillsyn

- Samtliga berörda verksamheter ska genomgå tillsyn under året.
- Verksamheter som saknar aktuella eller korrekt utformade skyltar om åldersgräns kommer att tilldelas nya skyltar av handläggare under 2026.
- Tillsynen kommer att inriktas på att säkerställa att det finns tydlig och väl synlig information om förbudet mot att sälja eller lämna ut folköl till personer under 18 år.
- Granskning av verksamheternas egenkontrollprogram kommer att genomföras för att kontrollera att rutinerna följs och att programmen är anpassade efter respektive verksamhets förutsättningar.
- Det kommer även att kontrolleras att verksamheterna uppfyller kraven på försäljning av livsmedel i samband med folkölsförsäljning enligt gällande lagstiftning.

4) Tobak och liknande produkter

Tillsyn enligt lagen om tobak och liknande produkter (LTLP 2018: 2008)

Med tobaksvaror avses produkter som innehåller tobak, exempelvis cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak samt tobak för vattenpipa. Även elektroniska cigaretter (e-cigaretter/vapes) och tillhörande påfyllningsbehållare omfattas av regelverket.

"Denna lag syftar till att begränsa de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak och liknande produkter, samt med exponering från rök från tobak och utsläpp från liknande produkter" (2018: 2008) 1 kap.

Tillstånd för försäljning av tobaksvaror får endast beviljas den som bedöms vara både personligt och ekonomiskt lämplig att bedriva verksamheten.

Kommunen har möjlighet att inhämta uppgifter från exempelvis Polismyndigheten, medan sökanden själv ansvarar för att tillhandahålla relevanta uppgifter från Skatteverket och Kronofogdemyndigheten vid behov.

Tillståndsplikt gäller enbart tobaksvaror. För försäljning av e-cigarett och påfyllningsbehållare krävs i stället att verksamheten anmäls till kommunen innan försäljningen påbörjas.

Syfte med tillsynen

Syftet med tillsynen är att förebygga och åtgärda brister i försäljningen av tobaksprodukter samt att skydda barn och unga från att tidigt exponeras för tobak och nikotinprodukter. Tillsynsplanen ska bidra till ett systematiskt och strukturerat tillsynsarbete med tydliga mål som kan följas upp över tid.

Egenkontrollprogram

Verksamheter som säljer tobaksvaror eller liknande produkter ska ha ett egenkontrollprogram. Programmet ska bland annat beskriva hur personalen informeras om gällande regler, vem som ansvarar för försäljningen, vilka rutiner som finns för ålderskontroller samt hur information om åldersgränser kommuniceras till kunder.

Tillsyn av detaljhandel

Kommunen är enligt lag ansvarig för tillsynen av detaljhandel med tobaksvaror och liknande produkter. Det är Folkhälsomyndigheten som ansvarar för tillsynsvägledningen i kommunens och Polismyndighetens tillsyn när det gäller hälsovarningar, produktpresentation, identitets- och säkerhetsmärkning, tillhandahållande av elektroniska cigaretter samt påfyllningsbehållare och marknadsföring.

Kommunen har även möjlighet att genomföra kontrollköp för att kontrollera att försäljning inte sker till minderåriga.

Förebyggande tillsyn

Den förebyggande tillsynen syftar till att skapa god dialog, ökad förståelse och ett fungerande samarbete mellan kommunen och verksamhetsutövare. Detta sker huvudsakligen genom information och rådgivning.

Den förebyggande tillsynen i Ragunda kommun kan ske genom:

- kontinuerlig dialog med berörda verksamheter.

- uppdaterad och lättillgänglig information på kommunens webbplats.

Yttre tillsyn

Yttre tillsyn innebär besök hos försäljningsställen för att kontrollera att verksamheten bedrivs i enlighet med lagen om tobak och liknande produkter.

Vid tillsynen kontrolleras bland annat:

- att skyltning om åldersgräns finns och är tydligt synlig.
- personalens rutiner för att förhindra försäljning till minderåriga.
- marknadsföring och exponering av produkter
- att hälsovarningar, produktpresentation samt identitets- och säkerhetsmärkning uppfyller kraven.
- att e-cigarettor och påfyllningsbehållare är korrekt anmälda.
- tillhandahållande av nya tobaksprodukter, med undantag för gränsöverskridande distansförsäljning.
- att egenkontrollprogrammet är ändamålsenligt och anpassat till verksamheten.
- att belysning i skåp och skyltar är tillräcklig.

Inre tillsyn

Den inre tillsynen är administrativ och omfattar kontroll och uppföljning av tillståndshavarnas personliga och ekonomiska förhållanden. Ärenden kan initieras både genom planerad tillsyn och med anledning av iakttagelser vid yttre tillsyn.

Den inre tillsynen sker genom remisser till Polismyndigheten, Skatteverket och Kronofogden.

Planerad tillsyn

- Samtliga försäljningsställen ska omfattas av tillsyn.
- Särskilt fokus kommer att ligga på inre tillsyn av tillståndshavarnas personliga lämplighet genom remisser till Polismyndigheten.
- Marknadsföring kommer att granskas både på försäljningsstället och i verksamheternas digitala kanaler, exempelvis sociala medier.

- Verksamheter som saknar aktuella skyltar om åldersgräns kommer att tilldelas nya skyltar av handläggare under 2026.

5) Tillsyn av rökfria miljöer

Enligt lagen om tobak och liknande produkter är rökning förbjuden i vissa offentliga miljöer. Ansvaret för att reglerna om rökfria miljöer följs ligger hos den som äger eller på annat sätt ansvarar för den lokal, det utrymme eller det utomhusområde som omfattas av förbudet.

Kommunen är ansvarig tillsynsmyndighet för efterlevnaden av bestämmelserna om rökfria miljöer. Exempel på sådana miljöer är verksamheter inom barnomsorg och skola, skolgårdar samt motsvarande utomhusområden vid förskolor och fritidshem. Även lokaler för hälso- och sjukvård, hotell, allmänna kommunikationer, restauranger och uteserveringar omfattas av reglerna.

Tillsynen av rökfria miljöer inom skola och fritidsverksamhet prioriteras inom området livsmedel. Denna tillsyn genomförs bland annat genom oanmälda besök på skolgårdar samt genom dialog med rektorer om verksamheternas arbete för att upprätthålla en rökfri skolmiljö. Tillsyn utförs även med anledning av inkomna klagomål.

Tillsyn av övriga rökfria miljöer hanteras inom området alkohol och tobak. Denna tillsyn sker i samband med tillsyn av restauranger med serveringstillstånd, vid klagomål eller när det finns särskilda skäl att genomföra kontroll.

Syfte

Lagen skyddar barn och unga genom att rökning blir mindre synligt, vilket bidrar till att färre börjar röka. Rökfria skolgårdar kan också vara ett stöd för de som vill sluta röka. Av de som röker börjar majoriteten att röka i tonåren, så rökförbudet är särskilt viktigt på platser där ungdomar vistas.

Rutiner för utförande av tillsyn

Enhetens inspektörer är alltid två vid yttre tillsyn. Vid tillsyn av rökfria miljöer på förskolor, grundskolor, gymnasium kan en inspektör utföra tillsynen.

Tillsyn av rökfria uteserveringar

En uteservering är oftast avgränsad med någon form av staket eller liknande. Tillsyn av dessa sker varje år i samband med den yttre alkoholtillsynen.

Planerad tillsyn

Under år 2026 kommer samtliga rökfria skolgårdar och uteserveringar kontrolleras.

Vid tillsynen av rökfria skolgårdar kontrolleras:

- Om rökning förekommer på skolgården eller om det finns tecken på att det skett rökning.
- Förebyggande åtgärder, exempelvis att föräldrar informeras om rökförbudet.
- Skolans tobakspolicy/handlingsplan.
- Att skyltar om rökförbudet finns och att det inte finns några askkoppar eller liknande
- på skolgården.

Vid tillsynen av rökfria uteserveringar kontrolleras:

- Om rökning förekommer på uteserveringen eller om det finns tecken på att det skett rökning.
- Att skyltar om rökförbudet finns och att det inte finns några askkoppar eller liknande på uteserveringen.

6) Tobaksfria nikotinprodukter

Tillsyn enligt Lag om tobaksfria nikotinprodukter (2022:1257)

Med tobaksfria nikotinprodukter avses produkter som innehåller nikotin men saknar tobak och som är avsedda för konsumtion. Försäljning får endast bedrivas av näringsidkare som har gjort föreskriven anmälan.

”Denna lag syftar till att begränsa de hälsorisker och olägenheter som är förenade med bruk av tobaksfria nikotinprodukter” (2022: 1257) § 1.

Syfte med tillsynen

Tillsynen ska förebygga och åtgärda brister i handeln samt motverka att barn och unga får tillgång till nikotinprodukter. Arbetet ska bedrivas strukturerat och möjliggöra uppföljning av insatser och resultat.

Tillsynsansvar

Kommunerna ansvarar för tillsyn på fysiska försäljningsställen när det gäller:

- Produktanmälan enligt 5 §.
- Produktkrav enligt 6 §.
- Innehållsdeklaration, hälsovarning och märkning enligt 7 och 8 §.
- Rapporteringsskyldighet enligt 14 §.
- Kommunerna ansvarar också för tillsyn av marknadsföringsbestämmelser enligt 9 och 10 §§ på eller i anslutning till fysiska försäljningsställen.

Kommunerna och Polismyndigheten ansvarar för tillsyn på försäljningsställen när det gäller:

- Anmälan om försäljning och egenkontroll enligt 17 och 18 §§ när näringsidkaren har säte eller fast försäljningsställe för näringsverksamhet i Sverige, och
- Ålderskrav enligt 19 och 20 §§.

Detta innebär att kommunerna och Polismyndigheten ansvarar för tillsynen både på försäljningsställen och på eventuella webbplatser kopplade till kommunen när det gäller exempelvis anmälan om försäljning och ålderskontroll

Förebyggande tillsyn

Den förebyggande tillsynen syftar till att skapa goda förutsättningar för regelefterlevnad genom dialog, information och rådgivning.

Detta sker bland annat genom:

- Löpande kontakt med berörda verksamheter.
- Att aktuell information hålls uppdaterad och tillgänglig via kommunens webbplats.

Yttre tillsyn

Yttre tillsyn innebär kontroll på plats hos detaljhandeln för att säkerställa att försäljningen sker enligt gällande regler.

Vid tillsynsbesök granskas bland annat:

- Skyltning om åldersgräns.
- Personalens rutiner för att motverka att tobaksfria nikotinprodukter säljs till minderåriga.
- Att hälsovarningar finns på produkterna.
- Tillhandahållande och anmälan av tobaksfria nikotinprodukter.
- Att egenkontrollprogrammet är ändamålsenligt och anpassat för verksamheten.
- Kontroll av marknadsföring och eventuell belysning i exponeringsskåp

Planerad tillsyn

- Samtliga försäljningsställen kommer inspekteras.
- Tillsynen sker samordnat med tillsynen över tobak och liknande produkter då försäljningen oftast sker på samma ställen.
- De verksamheter som behöver nya uppdaterade skyltar om åldersgräns kommer få det av handläggaren under 2026.

7) Vissa receptfria läkemedel

Tillsyn enligt lagen om handel med vissa receptfria läkemedel (2009: 730)

Försäljning av vissa receptfria läkemedel är sedan 1 november 2009 tillåten även utanför öppenvårdsapotek. Kommunen ansvarar enligt lagen (2009:730) för att kontrollera att reglerna följs, medan Läkemedelsverket har det övergripande tillsynsansvaret och hanterar sanktioner.

Försäljning ska anmälas till Läkemedelsverket innan den påbörjas.

Syfte

Syftet med regelverket är att säkerställa en säker hantering och försäljning av läkemedel så att människors hälsa, miljö och läkemedlens kvalitet inte påverkas negativt.

Verksamhetsutövaren ska ha ett egenkontrollprogram anpassat till verksamheten.

Kommunen genomför yttre tillsyn med hjälp av Läkemedelsverkets tillsynsunderlag. Eventuella brister rapporteras till Läkemedelsverket.

Planerad tillsyn

- Samtliga försäljningsställen kommer inspekteras.
- Att försäljningsstället har ett anpassat egenkontrollprogram.
- Att försäljningsstället följer de rutiner som finns i egenkontrollprogrammet.
- Att exponering/förvaring av läkemedel sker enligt Läkemedelsverkets föreskrifter.
- Att sortiment överensstämmer med Läkemedelsverkets föreskrifter.
- Att inga läkemedel säljs till de under 18 år, och att det finns uppsatta skyltar som
- informerar om detta.
- Att reklamationer och returer sker enligt gällande rutiner i egenkontrollprogrammet.

Tillsynsplanens giltighet

Denna tillsynsplan gäller för perioden 2027–2029. Planen ska ses över årligen och vid behov revideras. Den fastställs av Bygg- och miljönämnden.

Översikt över planerad tillsyn

Tillsynsaktivitet	Beskrivning	Antal objekt	Tidplan
Utbildning för serveringspersonal	Verksamheter med serveringstillstånd	–	Vår och höst
Tillsyn enligt alkohollagen, stadigvarande tillstånd	Stadigvarande serveringstillstånd	9	Löpande under året
Tillsyn enligt alkohollagen, tillfälliga tillstånd	Behovsstyrd tillsyn	3	Löpande under året
Tillsyn försäljningsställen tobaksvaror	Försäljningsställen med tobakstillstånd	7	Löpande under året
Rökfria miljöer – skolgårdar	Skola/förskola och gymnasieskolor	10	Löpande under året
Tillsyn försäljning receptfria läkemedel	Försäljningsställen med tillstånd	7	Löpande under 2027